

125 éves a pesti kék láng

Látogatóban a Fővárosi Gázműveknél

Pest városa 1856 karácsonyára készülődött. A Kerepesi úton — a mai Rákóczi úton — hintók és fiákerok robogtak az ünnepi ajándékokkal, s már állították a szegények karácsonyfáját is. A Belvárosban — könnyű létrával a vállukon — emberek siettek, és egy-egy házfalnál, lámpaoszlopnál megálltak. Felmásztak a frissiben mázolt vaskeretes dobozkákhoz, és még egyszer áttörölték azok üveglapjait. A szó szoros értelmében az utolsó simításokat végezték a város szenzációját jelentő munkán. Pest városában 1856. december 23-án este kigyúltak az első gázlámpák — megszületett a hazai közvilágítás.

A légszesz — mert az akkori magyarságban még így nevezték a gázt — gyorsan tért hódított, pedig kezdetben sokan istenkísértésnek vélték, félték tőle. Ennek ellenére a Trieszti Általános Osztrák Légszesz Társulat már a következő esztendő végéig 35 kilométer csővezetéken 838 közvilágítási lámpához vezette el a légnemű energiát, és emellett 9148 lakóházban, illetve közintézményben is felgyulladhatott esténként a kék láng.

Később, a század vége felé már hőforrásnak is használták a légszeszt. Előbb a konyhákban, a fazekak alatt égett, majd egyre rendszeresebben használták a víz melegítésére — persze csak a jómódú házaknál. Mert akkoriban nem volt olcsó multság. A nagyobb arányú fejlődést az tette lehetővé, hogy a főváros 1910-ben átvette, községeztette a gázszolgáltatást, és négy évvel később megépült az Óbudai Gázgyár. Ezt követően mind több polgárházba vezették

be a kényelmet és tiszta főzési és fűtési lehetőséget biztosító energiát, bár még a két világháború között is drága volt a köbméterenként 20 pengő-filléres tarifa.

A második világháborúban, Budapest ostroma alatt mérhetetlen kár érte a gázgyárat és a csővezetékeket. A gáztartók teljesen megsemmisültek, a felrobbantott Duna-hidak magukkal rántották a vízbe a Budáról Pestre vezető csöveket, a közvilágítási gázlámpák 85 százaléka elpusztult, a gázkészülékek negyede teljesen tönkrement. Jellemző, hogy a helyreállítások során 30 vagonnyi öntöttvas hulladékot szedtek össze ezek roncsaiból. A budai oldalon például 3500 csőtörést kellett kijavítani, 3200 méter hosszan pedig feltárni a vezetékeket. Mégis 1945. május 29-én az első új vezeték átjutott Pestre, és júniusban már a város mindkét oldalán volt gáz. Az újjáépítés időszakában éjt nappallá tévő gázszerezők, rohammunkások 36 hónap helyett 28 hónap alatt befejezték a hároméves tervet. S ezzel a Gázművek történetében új szakasz kezdődött.

*

A Gázművek 1950-től 1960-ig egyenletesen fejlődött. A fejlesztésnél figyelembe vették az igényeket és az eszközöket, és olyan tempót terveztek, hogy kiegyensúlyozott volt a vállalat tevékenysége. A csőhálózat 8,5 százalékos növelése mellett 17 százalékkal gyarapodott a fogyasztók száma, a fogyasztás azonban még nagyobb mértékben, 58 százalékkal emelkedett. Ezért

szükség volt arra, hogy a Dunaújvárosi Vasműből távvezetéket építsenek Budapestig a kamra-, illetve a kohógáz szállítására, Albertfalván pedig hozzáfogtak egy földgázbontó üzem építéséhez.

A II. ötéves terv idején kezdődött meg a földgázalapú városi gáz gyártása, először Albertfalván, majd az óbudai levegős földgázbontó üzemben. 1965-ben elsőként a Kelenföldi Hőerőmű majd nyolc másik üzem is bekapcsolódott a nyers földgáz ipari felhasználásába.

Közben a magánfogyasztók, a háztartási készülékek rohamos gyarapodása miatt a Gázművek kalóriaemelésre kényszerült, mert csak így tudta — az adott vezetékeken — a nagyobb energiaigényt kielégíteni.

Első lépésként a 4000 kalóriás városi gázt 25 százalékkal, 5000 kalóriára emelték. Óriási munka volt. Hat hónap alatt a főváros összes gázkészülékét megvizsgálták, közülük 28 ezret kicseréltek, mert ezek már alkalmatlanok voltak az átállításra.

A felszabadulást követő 25 évi fejlődés — a nehézségek és hiányosságok ellenére — meghaladta a fővárosi gázszolgáltatás minden korábbi időszakának fejlődési ütemét, és nemzetközi viszonylatban is figyelmet keltett. Jellemző adat erre az I. és II. ötéves terv idején kibocsátott gázenergia: háromezermilliárdról hatezermilliárd kilokalóriára nőtt. S ekkor egy óriási ugrás következett, mert 1966 és 1970 között, a III. ötéves terv esztendeiben több mint 22 ezer milliárd kilokalóriát használt-

A Kőbányai Gázgyár 1890-ben

tak fel a fogyasztók, ami a következő tervciklusban majdnem megduplázódott, hiszen meghaladta a 42 ezer milliárdot.

Ebből a meredek feljutásból is érezni lehet, mekkora munka hárult a Gázművek valamennyi dolgozójára: a szerelőkre, műszakiakra, földmunkásokra.

Ezekben az években mindenki gázt akart, mégpedig a fűtéshez. Felesleges tehernek éreztük — s azóta csaknem valamennyien el is feleltük — az „öskört”: a favágás, szénhordás, begyújtás és hamuzás korszakát. Kértük, igényeltük, s amikor megkaptuk a gázt, természetesen tartottuk, hogy azzal főzünk, falimelegítővel fűtjük a fürdőszobát, a gáz kék lángja forrósítja a kádba zubogó vizet. És már nemcsak az új konvektorokban égett a gáz, hanem a régi cserépkályhákba is Héra gázégőket szereltek. A gáz a jólét, a kényelem, az összkomfort egyik feltétele lett. S ezekben az években ráadásul köbméterenként 20 százalékos kedvezményt is kaptunk a fűtésre használt 1 Ft-os gázra. Ám az első időszak öröme elmúlt, s mi, pestiek, a ránk gyakran jellemző mentalitással egyre szenvedélyesebben panaszkodtunk, hogy a főváros utcái sokszor csatatérhez hasonlítanak, mert a gázosok mindenütt ásnak, túrnak, megnehezítik a közlekedést. De miért?

Erre kerestünk választ a Köztársaság téren, a Fővárosi Gázművek igazgatóságán.

Gömöri Géza vezérigazgató-helyettes adott erre magyarázatot:

— A gázfűtés elterjedése olyan ütemet diktált, hogy a fejlesztés aránytalanul nagyobb volt, mint amennyit eszközeink, anyagi erőink és a munkaerő megengedett. Akadt olyan esztendő, hogy 25 százalékos növekedési ütemet könnyelhettünk el. A számok mindent elárulnak. 1966-ban 560 ezer háztartási gázkészülék volt üzemben, ez a szám egymillió 210 ezerre szökött fel 1979-ig. Még rohamosabb a fűtőkészülékek számának gyarapodása: ugyanebben az időben 16 000 ezerről 340 000 ezerre nőtt. A másfél évtizeddel ezelőtti — 1600 kilométernyi — csőhálózatunk is alaposan „megnyúlt”: jelenleg 2300 kilométer.

A Gázműveknek nemcsak az új hálózat kiépítése okozott rengeteg munkát, hanem a régi, avított vezetékek karbantartása és cseréje is. Mindezt tetézte a földgázra való átállás, hiszen a régi „nedves”, városi gáznál természetesebb volt a kenderkócos tömítés. A kóc a páratól ugyanis megdagadt, jobban tömített, mint amikor feltekerték. A „száraz” földgáznál ezt a megoldást már nem alkalmazhatták, hiszen a kiszikkadt szigetelő-tömítőanyag mellett szivárgás keletkezne. Ezért az átálláskor óhatatlanul szükség volt az általános rekonstrukcióra, felújításra és cseréjére. A régi, vékonyabb csöveket felszedték, nagyobb átmérőjűeket raktak le helyettük, de a pesti járókelők ebből csak a kiásott árkokat, gödröket vették észre, azokat nehezményezték. A régi, nagyobb, de még használható vezetékekbe műanyag csövet húztak, tömítették, hogy megfeleljenek a földgáz biztonsági szabályainak. S tették ezt változtatlan, illetve valamelyest csökkenő létszámmal. Ma a Gázművek családjában 2300 ember dolgozik, kevesebb mint a földgáz előtt. Miért?

— Kicsi a vonzása a szakmának — mondja

Gömöri Géza. — Nekünk mindig van munkánk, vasárnap is, ünnepnap is munkára készen kell állni. Dolgozóink sokszor veszélyes körülmények között javítják ki a hibát, keresnek meg egy csőrepedést, gázszivárgást. Régebben csábitotta az embereket, hogy nálunk ingyenkosztot, -gázt kaptak az alkalmazottak. Ma az ipari besorolás szerint fizetünk. Nem mondom, a hálózati munkások havi 6-7 ezer forintot is megkeresnek, mégsem vállalja mindenki ezt a munkát. Ehhez hivatástudat, munkaszeretet is kell. S valami új vonzerő.

Pedig a közművekre vigyázni kell. A város vezetékhalozata olyan, mint az ember érrendszere. Nem törödni vele könnyelműség. Csak akkor vesszük észre, s értékeljük, ha valami baj történik. Így vagyunk a gázvezetékekkel is. Nem szabad elhanyagolni a csőhálózatot, hiszen a mulasztás később sokkal többbe kerülhet, s minden közszolgáltatásnak gazdasági és politikai kihatása van.

Annyi bizonyos, hogy a Gázművek a mai létszámmal nem sokáig győzi a jelenlegi rohamos fejlesztést: az új lakótelepek bekötését a hálózatba, az ósdi, sok évtizedes vezetékek és készülékek karbantartását. Szinte hihetetlennek tűnik, de ebben a nagy bontási-építési időszakban a vállalatnak csak egy — egyetlenegy! — közezőmunkása van.

— Mi lehetne a pillanatnyi segítség? — kérdeztük.

— Ha a fővárosi és a megyei szerelő-, építővállalatok segítenének — hangzik a válasz. — Akkor kevesebb lenne a huzamosabb ideig felbontott útszakaszok száma, hossza.

Egyelőre úgy próbálnak úrrá lenni a nehézségeken, hogy a következő években mérséklék, lelassítják a fejlesztést, hátha ezáltal utoléri magukat, „egy kis levegőhöz jutnak”. Mondjuk meg őszintén, erre nemcsak technológiai szempontból lenne szükségük, hanem azért is, mert több lehetőségük nyílna az oktatásra, az új munkamódszerek megtanítására, így jobbá válna a munka minősége és hatékonysága. Ugyanakkor megszabadulhatnának azoktól a cselengő, a munkát olykor csak mímelő emberektől, akik között akadnak még olyanok, hogy fizetésük értékét sem termelik meg.

Tehát a fenntartás, a rekonstrukció érdekében mérsékelni kell a fejlesztési ütemet. A földgázprogramban 1971 óta 120 ezer fogyasztónál volt gázcsere. Egy ütemben hetente 800—1000 lakásban, egy nyári szezonban 12 ezer berendezést lehet — a jelenlegi műszaki helyzetben — átállítani. Márpedig ekkor csak az ezredfordulóra kerül földgáz a hátralevő, még városi gázt használó háztartások sokaságába. De a város, a lakóházak és lakói élet- és vagyonbiztonsága — a mostani lehetőségek mellett — nem enged meg feszítettebb tempót, mert a megelőző és tervszerű karbantartásra is elegendő munkaerőt és műszaki berendezést kell biztosítani.

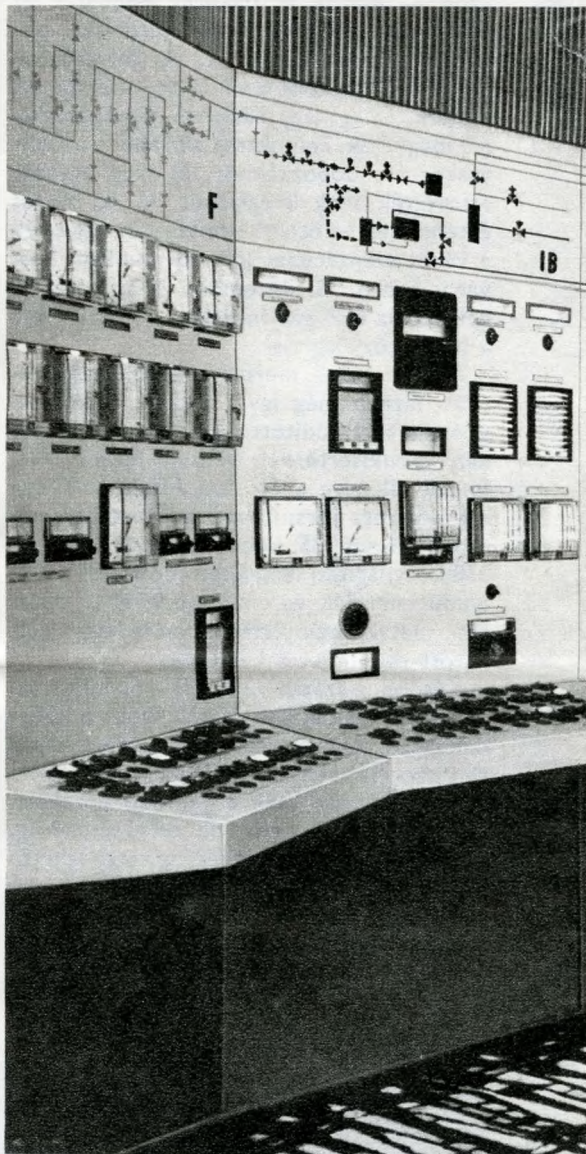
— A fővárost már ma is két, gázszivárgást vizsgáló kocsink járja — mondja Paulovits Pál, a terv- és statisztikai osztály vezetője. — A következő években újabb és újabb műszereket veszünk.

— Ezek a berendezések milyen hatékonyan érzékelik a gázszivárgást?

— Az útburkolat alatt 1—1,5 méterre lévő gázszivárgást is kimutatják. Így fedeztük fel például a Múzeum körüli csőrepedést.

— A lakosság, a fogyasztók miként érzékelik a technika tökéletesedését, a munkaszervezés javulását?

— Kedden reggel a fogyasztó még városi gázon főzi meg a teáját, este azonban már a földgázon melegítheti a vacsoráját.

— Ezt hogyan csinálják, és miért éppen kedden?

— A házi vezetéket előre elkészítjük a földgázra. Tömítünk, a tűzhelyeken fűvókát cserélünk. Az a lényeg, hogy előtte minden lakásba bejuthassunk a tűzhelyek beszügyezésére. Kedd az átállások napja. A hét további részében beszügyezzük a vízmelegítőt, a falifűtőt, a Hérát vagy a konvektort. Mindenesetre úgy dolgozunk már ma is, hogy egyetlen család egyetlen napra sem marad főzési lehetőség nélkül.

Napjainkban az energiának, így a gáznak is fokozott értéke van. A hálózatban évenként 3—4000 üzemzavar keletkezik. A fogyasztó ilyenkor kétségbeesetten szalad a hibabejelentőbe, vagy telefonon sürgeti a

szereleket. S azok jönnek az URH-s kocsival vagy a szerszámos teherautóval. Egy esztendőben 7—8000 helyen ásnak árkot, amelyeket a kiemelt útszakaszokon 24—48 óra alatt el is tüntetnek; másutt azonban csak — a műszaki lehetőségek szerint — 6—10 nap múlva. Sokszor abból adódik probléma, hogy az adott körzetben túl sok gázkészüléket kötöttek rá engedély nélkül a hálózatra. A nagy fogyasztás miatt a nyomás csökken, s ilyenkor egyes ezer-mesternek tűnő kontárkodók „megbüt-

tása előtt készítsük el. Gazdaságosabb, ha széles, lapos edényben, fedő alatt főzünk. A csapot csak annyira nyissuk ki, hogy a láng ne érjen túl az edény alján. Forrás után állítsuk a lángot takarékra, hiszen a teljes lángon óránként 280 liter gázt égetünk el, takarékon pedig csak a negyedét, 70 litert. A felforrt étel a kis lángon is tovább fő, ha fedő van az edényen. S ha például több edényben szeretnénk melegen tartani a levest, tésztát, főzeléket stb., akkor az edényeket rakjuk egymásra, így a kis

Modern gázgyári műszerfal

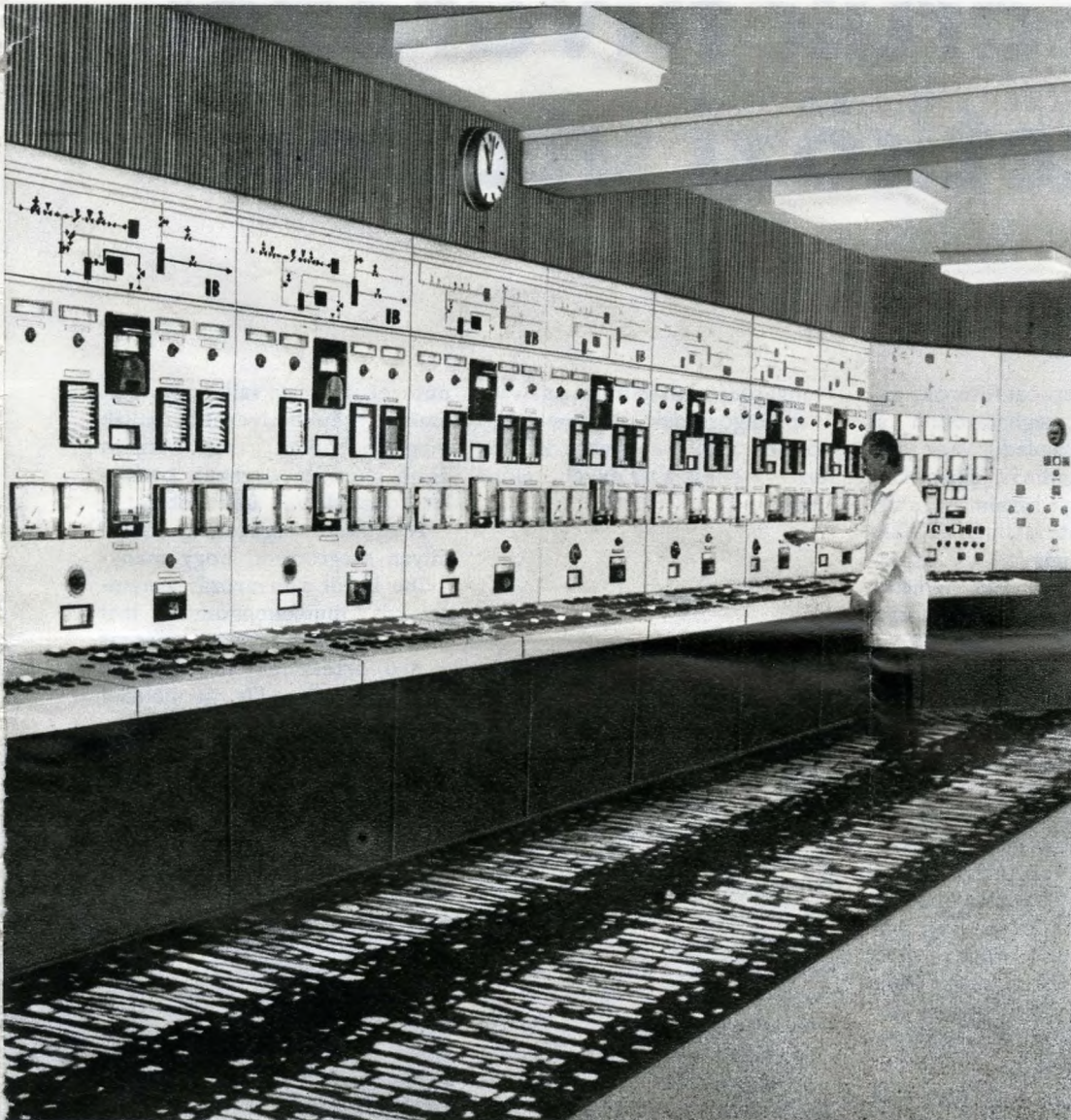
Gázcsőcsere

láng felett nemcsak ezek maradnak melegen, hanem a legelső lábosban meg is fő az étel.

Olvassuk el figyelmesen gázkészülékeink használati utasításait. A biztonsági előírásokat okvetlen tartsuk be, a takarékosági javaslatokat pedig próbáljuk ki. Akkor lassabban forog majd a gázóra, kisebb lesz a számla, s nemcsak kényelmes, hanem olcsó is lesz a gáz használata. Ellenkező esetben a pénztárcánk bánja.

*

1856 telén lobbant fel Pesten az első légszeszlámpa. Akkor még csak a jómódúaknak telt a kék lángra. Ma az a gond, hogy mindenkinek jusson. Jövőre, 1981-ben lesz 125 éves a pesti gázszolgáltatás, szép jubileumához érkeznek el a Fővárosi Gázművek. (X)

Gázvizsgáló kocsik. Berek János felvételei

kölik" a készüléket. A szakszerűtlen javítás már sok veszélyes helyzetet teremtett, súlyos vagy halálos balesetet okozott. A gáz, a gázkészülék szabálytalan használata életveszélyes, mert a szivárgás, gázömlés helyszínén akár a csengő szikrája is robbanást okozhat. Lakások, házak pusztulhatnak el, életeket ölthet ki a gáz. Ezért kell mindig mindenkinek betartani a legegyszerűbb biztonsági szabályokat is.

Befejezésül hasznos, közérdekű tanácsot kértünk a Fővárosi Gázművek szakembereitől:

— Miként lehet a háztartásban kevesebb gáz felhasználásával több pénzt megtakarítani?

— A főznivalókat még a gázláng meggyúj-

